

“SESSİZLİK SUÇ ORTAKLIĞIDIR” NAJWA NAJJAR İLE SİNEMA ve SORUMLULUK ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ

Söyleşi, Ömer GÜNEY

Uzman / MA

omerguney076@gmail.com

ORCID ID: 0009-0000-8408-5504

Filistinli yönetmen Najwa Najjar'ın sineması, bireysel hikâyeleri kolektif bir belleğin parçası hâline getiriyor. Onun filmografisi yalnızca anlatı düzeyinde değil; biçimsel tercihler, görsel dil ve temsil anlayışı bakımından da politik bir yönelim taşıyor -her ne kadar kendisi temsil ve politika arasındaki ilişkiye belli bir mesafede dursa da. Filistinli yönetmenin filmlerindeki karakterler tarihsel kırılmalar, toplumsal çatışmalar ve kimlik mücadeleleriyle örülmüş bir dünyanın içinde konumlanıyor. Najjar'ın sineması, estetikle etik arasında kurulan dikkatli bir dengeyle, sessizliklerin ve görsel metaforların gücüne yaslanarak düşünsel bir derinlik üretmeyi başarıyor.



Bazı filmlerine kısaca göz atmak gerekirse, yönetmenin ilk uzun metrajlı filmi *Pomegranates and Myrrh* (2008), ataerkil yapılarla sömürgeci baskının nasıl iç içe geçtiğini etkileyici bir anlatımla sunar. Film, bir aşk hikâyesi üzerinden beden, belleğin ve kimliğin direniş mekânlarına dönüşmesini işler. Kadın karakterin özgürleşme çabası, bireysel olduğu kadar toplumsal bir direnişin de ifadesidir. 2014 yapımı *Eyes of a Thief* ise politik şiddetin bireysel hafızada bıraktığı izleri bir baba figürü üzerinden incelemeye açar. Film, adalet ve vicdan arayışıyla biçimlenen bir içsel yolculuk olarak kurgulanmıştır. Najjar'ın karakterleri, Edward Said'in ifadesiyle söylersek, yerinden edilmişlik ve sürgünlük hâlini fiziksel olduğu kadar aynı zamanda zihinsel ve duygusal düzeyde deneyimler. 2019 tarihli *Between Heaven and Earth*,

boşanmak üzere olan bir çiftin yolculuğu üzerinden çok katmanlı bir anlatı sunar. Burada da sınırlar yalnızca coğrafi alanlara işaret etmeyip kültürel kodlar, kişisel travmalar ve tarihsel bellekle örülmüş görünmez engeller olarak belirir.

Najjar'ın sinema dili, sabit kamera kullanımı ve doğrudan bakışlarla şekillenen bir görsel sadelikle, izleyiciyi edilgen bir konumdan çıkararak tanıklığa davet ediyor. Bu haliyle Najjar'ın kamerası, sözü değil sessizliği, açıklamayı değil ima etmeyi tercih ediyor sanki. Filistin gibi belgelerin, anlatıların ve resmî tarih yazımının denetlendiği/bastırıldığı bir coğrafyada, görsel hafıza çok daha belirleyici bir rol üstlenirken Najjar'ın filmlerinde sessizlikler anlamın yoğunlaştığı düşünsel alanlar haline geliyor bana kalırsa. Bu yaklaşım, sloganlara ya da ajitasyona yaslanmayan fakat tam da bu yolla çok daha vicdani olan bir sinema dili kuruyor.

Najjar, Türkiye ile de dikkat çekici ilişkiler kurmuş bir sinemacı. 2016 yılında 53. Uluslararası Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde jüri üyeliği yapmış; Andie MacDowell, Rutger Hauer ve Wash Westmoreland gibi isimlerle birlikte görev almış. 2020 yılında Sabancı Vakfı'nın 4. Kısa Film Yarışması'nda jüri üyeliği üstlenmiş, ayrıca Dostluk Kısa Film Festivali gibi etkinliklerde boy göstermiş. Türkiye'de film çekme arzusunu da açıkça dile getiren yönetmenin bu yöndeki ilgisi mesleki motivasyonlar haricinde aynı zamanda kültürel sıcak bir diyalogun işareti olsa gerek.



Görsel 1 Between Heaven and Earth Filmi

Gerçekten öyle olmalı ki röportaj talebimize büyük bir tevazu ve ilgiyle cevap verdi. Gerçekleştirdiğimiz bu kısa söyleşi, onun sinema anlayışını yalnızca tematik düzeyde değil; etik, estetik ve politik boyutlarıyla ele alma imkânı sundu. Sinemanın bir ifade biçimi olmasının ötesinde, bir sorumluluk taşıyıp taşımadığı; temsilin hangi koşullarda meşru hâle geldiği ve bazı hikâyelerin neden anlatılmasının zorunlu olduğu üzerine yapılan kısa bir mülakat kapsamlı bir düşünme alanı açtı.

Röportaj teknik olarak zorlu koşullar altında gerçekleşti. Bağlantı sorunları, ses kesintileri gibi dış etkenler sürece eşlik etti. Ancak tüm bu aksaklıkların ötesinde, sahici ve dikkat çekici bir karşılaşma yaşandı ki yukarıda da belirttiğim gibi bunda Najwa Najjar'ın içtenliğinin katkısı çok büyük. Najjar'ın açık ve dingin üslubu, anlatılarına duyduğu inançla birleşerek bu görüşmeyi anlamlı bir diyalog hâline getirdi. Söyleşi sürecinde çeviri desteği sağlayan Dr. Deniz Kurtyılmaz'a da ayrıca teşekkür ederim.

Najjar'ın sineması, bir halkın belleğine ve direnişine dair sessiz ama kararlı bir tanıklık sunuyor. Bu söyleşi de işte tam olarak bu tanıklığın izini sürmeye çalıştı ve bana şunu hatırlattı: Bazı hikâyeler, sadece hatırlamak için değil; hayatta kalmak için anlatılır.

Ömer Güney: Sayın Najwa Najjar, bu söyleşiyi kabul ettiğiniz için teşekkür ederiz. Böyle bir dönemde, özellikle Gazze'de yaşananların ağırlığı bu denli büyükken, sizinle konuşmak bizim için yalnızca bir ayrıcalık değil, aynı zamanda bir sorumluluk. Sesinizi duymak, yalnızca sinemaya değil, anlatıya, direnişe ve hafızaya dair de düşünmek anlamına geliyor.

Sayın Najjar, işgal altında yaşıyorsunuz. Böyle bir koşulda film yapmak, bana göre, yalnızca bir üretim süreci hatta bir sanat meselesi değil, bir varoluş biçimi. Sizce de öyle mi, ne düşünüyorsunuz?

Najwa Najjar: Evet, kesinlikle öyle. Bence bazen sinema, politikanın yetersiz kaldığı yerde devreye girebilir. Sanat, kültür yaratmaktır; sinema, müzik... Hepsi birbirinin parçası. Bir ulusun ruhunu beslersiniz böylece. Bu yüzden bu bir varoluş meselesidir. Siyasi bir kararla yıkılamaz, yalnızca bir yapım süreci ya da film değildir. Bu, bir ulusun kültürüne katkı sunmaktır. Ulsun ruhunu canlı tutmaktır. Sinema bunun bir yolu.

Ömer Güney: Hikâye anlatmak –özellikle sizin yaşadığınız o çok zorlu koşullarda– bazen yalnızca tanık olmaktan ya da hatırlamaktan daha acı verici olabiliyor. Hatta böyle zor şartlar altındayken hikâye anlatmanın kendisi de başlı başına travmatik bir şey haline gelebiliyor. Siz bununla nasıl başa çıkıyorsunuz?

Najwa Najjar: Bu gerçekten çok iyi bir soru. Cevabı ise travmanın türüne göre değişiyor. Örneğin şu an Gazze'de olanları düşünürsek... Aklımı toparlayamıyorum. Anlatacak bir hikâyem var ama onu filme dökemiyorum. Çünkü çok zor.

Önceki filmlerimde –örneğin Kudüs'te yaşarken, işgal altındaki topraklarda günlük hayatın içinde– yazmak daha kolaydı sanırım. Ama Gazze'deki travma, bir soykırımın ağırlığı o kadar büyük ki... Nereden başlayacağınızı bilemiyorsunuz. Belki bu iyi bir şey değil, ama diğer travmalar, yaşadığımız o diğer acılar, yazıya dökülebiliyor.

Ben hep bir alan yaratmaya çalışıyorum; bizim nasıl hayatta kaldığımızı, nasıl yaşadığımızı, nasıl sevdiğimizi ya da sevediğimizi, ilişkileri, mutfakta yemek yapmayı, çocuklarla geçirdiğimiz anları anlatan bir alan. Bunlar sinemamızın bir parçası. Çünkü İsrail siyasi olarak pek çok şeyi yok edebilir, ama hayatlarımızı, yaşama biçimimizi tümüyle yok etmek öyle kolay

değil. O yüzden kendi hikâyemize, anlatımıza tutunmak sinema yapmayı kolaylaştırıyor. Çünkü biz bu hayatı gerçekten yaşıyoruz.

(Duygulanıyor) Ama Gazze... Orada olanlar gerçekten aklın sınırlarını zorluyor.

Ömer Güney: Bu konuşma artık bir röportajdan ziyade dostane bir konuşma haline geldiği için şunu söylemek isterim. Evet, biz bu trajediyi sadece televizyon ekranından, rahat dairelerimizden izliyoruz. O yüzden bu soruda duygularınızı paylaştığınız için size minnettarım. Bu bizim için çok şey ifade ediyor.

Devam edeyim...

Belgesel filmler de çektiniz. Kurmaca ve belgesel arasında bir tercih yapmanız gerekse, hangisini anlatı açısından kendinize daha yakın buluyorsunuz? Kurmaca mı yoksa belgesel mi sizi daha çok cezbediyor?

Najwa Najjar: Sanırım ben kurmacayı tercih ediyorum. Düş kurabileceğim bir alan sunduğu için... Evet, ben o düşsel alanı seviyorum. Kurmaca filmde yaratma özgürlüğünüz var; bazen her ikisini de birleştirmek mümkün tabii, belgeselde de yaratıcı olabilirsiniz.

Ama belgesel genellikle belli bir gerçekliğe dayanmak zorunda olduğu için biraz daha kuru kalabiliyor. Oysa ben gerçeği alıp onun üzerine bir dünya inşa etmeyi seviyorum -karakterler yaratmak, izleyicilerin duygudaşlık kurabileceği hikâyeler kurmak...

Kendi dünyamı kurmayı seviyorum, çünkü genellikle o dünya zaten görünmeyen bir yer.

Belgeselde de bunu yapabilirsiniz elbette, yapılmış örnekleri var. Ama dediğim gibi, çoğunlukla belgesel biraz daha sınırlı bir gerçeklikten yola çıkmak zorunda. Ben o sınırları aşmayı, başka bir yere götürmeyi seviyorum.

Ömer Güney: Filmlerinizde yıkılmış şehirleri, kaybedilmiş ya da uzaklaşmış aileleri, susturulmuş sesleri anlatıyorsunuz. Bu anlatılar aracılığıyla bir şeyi korumaya mı çalışıyorsunuz? Yani kameranız bir koruma aracı mı? Yoksa sadece tanıklık mı ediyorsunuz? Anlatımınızın bir koruma misyonu var mı, yoksa yalnızca şahitlik etmekle mi yetiniyorsunuz?

Najwa Najjar: Umarım yaptığım şey paylaşmaktır. Kamera ile çevreyi, şehri, manzarayı yakalamaya çalışırken aslında bunu yapmaya çalışıyorum: paylaşmak. Çünkü günün sonunda bu bir din savaşı değil. Filmlerimi izlediyseniz bilirsiniz; manzara, toprak, çevre her zaman oradadır. Bu çok önemli. Çünkü bu bir din meselesi değil; bu bir toprak meselesi. Kendi toprağımızda onurluca yaşamakla ilgili bir mesele. O yüzden evet, kamerayla haberlerin gösteremediği şeyleri yakalayabilmeyi önemsiyorum. Seyirciyi bizim evlerimize götürmek, komşularımızı göstermek, annelerimizi, babalarımızı tanıtmak gibi... Kameranın izleyiciye ulaştırabileceği şeyler çok değerli. Bu da sinemanın yalnızca tanıklık değil, aynı zamanda yaşananları koruma biçimi olduğunu düşündürüyor bana.



Görsel 2 Pomegranates and Myrrh filmi

Ömer Güney: Sinemada temsil kavramı çoğu zaman politik bir anlam kazanıyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz? Sizce bir halkı temsil etmeye çalışmak nasıl ya da ne zaman politikleşir? Mesela siz, sinemanızı politik bir araç olarak mı kullanıyorsunuz, yoksa farklı bir yaklaşımınız mı var?

Najwa Najjar: Ben sinemanın zaten politik olduğuna inanıyorum. Ama bu ‘politik temsil’ kavramı farklı şekillerde yorumlanabiliyor. Bazen bu terime kötü bir anlam yükleniyor ki insanlar uzak dursun. Oysa aslında her sinema yapımı bir kimlik iddiasıdır. Bir ülkenin, bir bireyin kimliğini yansıtır; farklı biçimlerde ortaya çıksa da temelde bir kimliğin ifadesidir.

Filistin’de bu hemen politik bir forma bürünüyor, çünkü işgal altında yaşıyoruz. Bizim durumumuz böyle. Ama eğer bunu “politik temsil” olarak adlandırıyorlarsa, şunu sormalılar: Bu tanımlama bizim esasında kimliğimizi silmek için mi kullanılıyor? Yoksa gerçekten alternatif bir bakış açısına kulak vermek için mi? Çünkü biz sadece bir hikâye anlatmıyoruz. Bu bizim yaşamımızın ta kendisi.

Eğer bir çatışma bölgesinde, bir soykırımın ya da işgalin yaşandığı bir yerde yaşıyorsanız, anlatınız hemen “politik temsil” olarak damgalanıyor. Ama açıkçası ben bu kavram hakkında bazen kafa karışıklığı yaşıyorum. Gerçekten ne anlama geldiğini bilmiyorum.

Temsilin politik olduğunu söylemek, bizim hikâyemizi geçersiz kılmak mı demek? Yoksa bizi sadece “politik” insanlar olarak görmek ve insan yanımızı yok saymak mı? Bilmiyorum. Eğer siz bu konuda bana yardımcı olursanız çok sevinirim. Çünkü bu kavram beni gerçekten zaman zaman şaşırtıyor.

Ömer Güney: Bu bağlamda bir soru daha sorayım. Sizce her hikâye anlatılmalı mıdır? Yoksa bazı şeylerin sessizlikte saklı kalması daha mı iyidir?

Najwa Najjar: Evet, bence bazen sessizlik kelimelerden çok daha güçlü olabilir. Bazen bir görüntü, sözlerden çok daha fazla şey anlatabilir. Sessizlik, seyircide daha derin bir yankı uyandırabilir. Ama aynı zamanda şu da var: Pek çok insan, anlatının başka bir perspektiften çalınıp aktarıldığını fark etmiyor. O yüzden sessizlik güçlüdür, evet, ama anlatı da öyle. Örneğin bazı yönetmenler sessizliği özellikle başta kullanır; kısa filmlerde, belgesellerde ya da deneysel işlerde sessizlik çok şey anlatabilir. Diyalog içeren anlatılar da hayatımızı, yaşadığımız yerleri, nasıl yaşadığımızı gösterebilir. Yani hepsi önemli. Hepsi birer anlatım yolu.

Ömer Güney: Bu soruya biçimsel tercihler bakımından cevap verdiniz. Ama ben şunu da merak ediyorum: Şahit olduğunuz her hikâyeyi anlatabiliyor musunuz? Yoksa bazıları “bu çok fazla” diye düşündüğünüz için anlatılamaz gibi geliyor mu size?

Najwa Najjar: Hayır, asla. Asla susmamalıyız. Eğer bir sinemacı olmayı seçtiyseniz, diğer insanlar gibi davranamazsınız. Zor hikâyeler elbette vardır. Bazen her şey hala olup bitiyorken anlatmak da kolay olmayabilir. Ama insanlar hayatlarını ortaya koyuyor, hayatlarını kaybediyorlar. Biz ne yapıyoruz? Sessiz kalıyorsak, onlara karşı işlenen suça ortak oluyoruz demektir. Anlatmak bir görevdir.

Ömer Güney: Sayın Najjar, söyleşi boyunca bizimle paylaştığınız görüşler, yalnızca bir sinemacının deneyimlerini değil, aynı zamanda zorunlu bir tanıklığın ve dirençli bir anlatının izlerini de taşıyordu. Söylediklerinizin, sizi ve içinde yaşadığınız gerçeği daha iyi anlamamıza yardımcı olacağına inanıyoruz. Bize zaman ayırdığınız ve bu söyleşiyi mümkün kıldığınız için tekrar teşekkür ederiz.

Najwa Najjar: Ben teşekkür ederim.